

Szilágyi Tibor (1931–1998)

Amikor a prágai forradalommal közel egyidőben a Könyvtártudományi és Módszertani Központba, az Új Könyvek szerkesztőségébe kerültem fiatal munkatársként, egy okos pillantású – ha jól számolom, a harmincas éveinek végén járó – ember villantotta rám tekintetét. Firtató, kérdező nézésének metakommunikatív „beszédét” emlékeimnek mély lenyomatai között őrzöm. Aztán meglepett: barátságos volt, de nem okoskodó és nem is sokat faggatott – én meg elfogult voltam: neves írók, s a szomszédos osztályokon (is) cikkeikből ismert kiváló könyvtári egyéniségek tiszteletet ébresztő gyűrűje zárta körül azt a szerkesztőségi atmoszférát körülöttem. Pár hónapnak kellett eltelnie, hogy kibontakozzon köztünk a párbeszéd, mely rávezetett: ez a nagy tudású,

baráti kapcsolatait vehemens szívvel, véleményét élesen, műveltségét tartózkodó evidenciával viselő ember nem csak a szerkesztőség, az akkori KMK-kollektíva egyik – korántsem szürke – eminenciása, hanem a magyar és világirodalom beavatott jelese is. Nemcsak „bukott” a korabeli magyar- és világirodalom értékes műveire, őt nem lehetett „palira venni”: egyéni, kritikus véleménnyel szolgált, akkori nézetem szerint egy kissé konzervatív, de nagyon megalapozott ízlés és szellem jegyében. Csak később állt össze a kép: nemcsak hogy több éves könyvtári, zenei és műfordítói pályára áll mögötte, de alapos tájékozottság és felkészültség is. Szilágyi Tibor kivételesen karakteres jellem volt, és sohasem hajlott meg – sem a kisebb, sem a nagyobb hatalmak előtt – akár könyvtárügyről, informatikai kérdésekről, akár politikáról, zenéről, a korabeli literatúra egyetemes dolgairól volt szó.

Most, hogy pályája lezárult, és hosszú szenvedések után teste immár porlad, tudatomban szükségszerűen végleges egységet alkot a személyisége. S itt előugra-

nak azok a sohasem elmaszkolt emberi vonásai, azok a sem hatalomra, sem hírnévre (csak értő megbecsülésre) törekvő jellemi adottságai, amelyek mindig az ő – dialóguskészségét, a szeretettel és szenvedéllyel átítatott – kihívásait, a latin szó eredeti értelmében vett inspiratív *provokációit* jellemezték.

Pályája, pályaválasztása(i) mögött természetesen ott van a történelmi helyzet is: csak egy pillantást kell vetni a magyar szellemi élet élvonalába került évfolyamtársainak, pályatársainak névsorára – kiváló ifjú intellektusok, többségükben a polgári társadalom „fedezékbe vonult”, illetőleg „menedékbe” kényszerült tehetségei – választották a könyvtárosi pályát a kommunizmus „vad éveiben”. A ’60-as évek KMK-jának szellemét meghatározó egyéniségek is így kerültek elő szinte „a föld alól” – Szilágyi Tibor a mezőgazdasági szakkönyvtárak és tájékoztatástügy mélyéből bukkan elő (a szakkönyvtári munkákról és a mezőgazdasági kutatóintézeti könyvtári feladatokról szóló publikációival hívta fel magára a „regrutálók” figyelmét), hogy aztán évtizedeken át – az „alapító szerkesztők” közé tartozva – az *Új Könyvek*, a periodikum jellegét meghatározó szerkesztőjeként fussa be további szakmai pályáját. Ha kellett, a lendületes szerkesztői munka mellett – az intézményirányítás és a változó felelős szerkesztők igényei szerint – ambiciózusan „ásta be” magát egy-egy szaktémába, elsőként állítva össze a tárgyszó-katalógusok nemzetközi szakirodalmi szemléljét (1968), és egyszer – hosszas rábeszélésre – időlegesen még a KMK Könyvtári és Dokumentációs Osztályának vezetését is elvállalta. Szorgosan szerkesztette az ÚK természet- és alkalmazott-tudományi, valamint világirodalmi szakágai recenziójának sokezer tételét, kumulatív köteteket, „Könyvtári kis tükör” című gyarapítási ajánló-bibliográfiákat gondozott, amikor ezek kiadására került sor (1985).

Közel száz – amerikai és angol – kötet bibliográfiai leírása jelzi: fordította Szilágyi Tibor. Barth Istvánnal, Sükösd Mihállyal szinte egyidőben – szellemi ambíciók és egzisztenciális, intellektuális motivációk jegyében – a ’60-as évek elején a Magvető Kiadó megbízásai alapján kezdte meg műfordítói pályáját, majd később az Európa egyik legstabilabb külső munkatársa lett. (Kevés reflektorfénybe került könyvtárosi–szerkesztői és fordítói munkássága nem csak párhuzamosnak látszik, de Szilágyi jellemének közös vonásait: intellektuális karakterének egységességét is mutatja). Hogy ez a „munkatársi” szerep mit is jelent, azt nem csak a megjelent kötetek, hanem a több száz lektori jelentés is „rejt” – a modern amerikai irodalom „felfedező jellegű” hazai publikációi, magyarországi sikereket arató kötetei mögött az ő szakvéleményének „fedezete” is áll. Joseph Heller, az ausztrál-angol Peter Marshall több, ismételt kiadásban is megjelent könyvét az ő átültetésében ismerhetjük magyarul, de fordított Faulkner, Malamudot, J. C. Oates-t, ambiciózus filológiával ültette át A. Huxley és G. Steiner esszékötetét, R. Graves egy remek könyvét, szövegének minősége volt a hazai Kurt Vonnegut sikeres recepciójának egyik alapja, és csendes büszkeséggel tartotta számon, hogy William Wharton-t voltaképpen „ő fedezte fel” a posztmodern világirodalmat is közvetíteni kezdő magyar könyvkiadás számára. Ha kellett, rendbe tette régebbi fordítások szövegét, újrafordított angol klasszikusokat, miközben – apályosabb időkben – rutinszerűen, de mindig mesterien megoldott munkákat végzett el. A kiadói viszonyok változá-

sával, életének utolsó éveiben mind ritkábban jutott – invenciózus fordítói jellemét kihívó – megbízásokhoz, de fordítói minőségét az új kiadók jól kamatoztatták, különösen a sikeres természettudományi ismeretterjesztés angol nyelvű műveinek körében (pl. több Attenborough-könyv magyar változata fűződik a nevéhez).

Ízlésében és mentalitásában volt valami rokonszenves konzervativizmus, Mozartot, Chopint és Beethovent játszott inkább, ha odaült a zongorához, a modernizmus, a terjedő misztika-láz jelenségeit nem szerette, miközben nyitott volt: vállalva a mind hidegebnek-ridegebnek, mind elidegenültebbnek ható kortársi kultúra szinte minden lényegi provokációját.

Azért kellett könyvtári–szakmai hagyatékon túli tevékenységére emlékeztetni, mert a tudós, széles látókörű literátor–könyvtáros egyedi – kor szerint adott – változatát testesítette meg ő – a szakma törzsgárdája hajdan is a könyvtárosok filológusi, tudósi, írói, kritikus művei révén is nyerte el rangját a magyar szellemi életben.

Sok-sok híve, barátja, olvasója, munkatársa hajtja le fejét emléke előtt. E személyes és pályaképi mozaikok sem érhetnek el lényegéhez – mindez csak „pengő cimbalom” annak kifejezéséig, hogy mi minden okán szerettük, s kellett volna még jobban életében értékelnünk Szilágyi Tibort.

Fogarassy Miklós

Megjelent: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros (1998, július), 54–55. l.